

DE ONZICHTBARE

Joep Stapel bij Meulenhoff:

Kaf
De onzichtbare

meulenhoff.nl

JOEP STAPEL

De onzichtbare

ROMAN

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9317-0

ISBN 978-94-023-1923-1 (e-book)

NUR 301

Omslagontwerp: DPS Design & Prepress Studio

Omslagbeeld: © Interwoven/Diana Scherer

Auteursfoto: © Andreas Terlaak

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2022 Joep Stapel en Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Like higher organisms, machines cover complexity with simplicity, and we forget what is inside a hand pump or how typewriter linkage works, even forget that anything is there. They no longer have insides; their work is invisible and they are simply ideas, functions, powers.

– Robert Harbison, *Eccentric spaces*

I want to create a space that's transformative.

– Ra Paulette

I

De val

I

Een deken van vuil en sliertig dons lag over de velden, alsof iemand deze ochtend aan het oog wilde onttrekken. In plassen langs de weg dreef rottend blad. Bert zette zijn kraag op en wandelde in de richting van het bos.

Na een halfuur verliet hij het pad en klauterde tussen gladde stammen een heuveltje op. Mist parelde in zijn wenkbrauwen, het bos druppelde, de organische smurrie smakte onder zijn schoenen. Nergens geritsel van leven, alleen zijn eigen gehijg.

Bij een kale vlier daalde hij af in een ondiepe kom, hij liet zich wat stram op het glibbermos zakken, schoof op zijn billen naar voren tussen de struiken.

Krammen van verroest metaal vormden een ladder. Twee meter lager stond hij stil in een laagje water en probeerde de ruimte te voelen. Vochtig beton, de champignons van het verval, had iemand ooit gezegd. De kou was hier killer dan boven in het bos. Er lagen proppen wc-papier en gebruikte condooms, maar in al die jaren, al die ochtenden dat hij langs de ladder omlaag was geklommen had hij nooit iemand gezien. De wereld scheen onbereikbaar ver. Hij keek omhoog naar de vliertakken in het grijze licht en stelde zich voor dat de bunker afgesloten werd. Kleurloos duister, poriën die naar lucht happen. In een ruimte zonder dimensies verloor je je afmetingen. Je werd van je lichaam ontdaan.

Om de bunkerkou uit zijn botten te drijven stapte hij op de terugweg stevig door. Aan de einder stak het rijtje populieren de

loodlucht in, daar waar het schitterde was de boerderij. Nog verder weg lag de stad, waarvan je bij helder weer de fabrieks-schoorstenen kon zien walmen. In de berm stond de oude grenspaal, stomp en kort, maar waar de grens precies liep wist niemand, het deed niet meer ter zake.

De ganzen maakte het niks uit: hoog boven hem, een vlucht grijze ganzen, vliegende vaandel van de herfst.

Iedere ochtend voor het ontbijt maakte hij een wandeling, door de polder, naar de rivier, langs de bosrand of naar de bunker; nooit in de richting van het dorp. Twee keer kruiste hij de grens, welke route hij ook koos; twee keer tijdens zijn ochtendwandering bevond hij zich in twee landen tegelijk, of in geen een.

Tot de grensposten werden opgeheven was Bert douanier geweest. Hij had zich laten omscholen tot politieagent, kort als beveiligiger gewerkt, daarna was hij afgekeurd. Toen pas, na zijn vijftigste, was hij met zijn beelden begonnen.

Zijn eerste beeld was de stronk van een omgezaagde eik, midden op het erf, die hij met een bijl had bewerkt.

Zijn tweede beeld was een gebarsten potkachel die hij had gehecht met prikkeldraad.

Hij liep het grindpad op, onder zijn zesde werk door, een boog van gewapend beton die hij van onder tot boven had bekleed met spiegelscherven. Het effect was opmerkelijk, een bakken dat je zelfs op een bewolkte dag als vandaag van verre kon zien schitteren. De aanblik van zijn boog bezorgde hem onveranderlijk een machtsgevoel: dit had hij gemaakt, met zijn blote handen. Hij droeg de littekens van het glas. Soms stopte er een verbaasde automobilist, die hij dan narrig maar stiekem trots van zijn erf joeg.

Hij passeerde de bewerkte boomstronk, de roestige zonnemijzer (zijn elfde object) en de uitgebrande Land Rover (ongelukje)

en liep langs de voormalige stallen, waarin hij zijn atelier had, naar het woonhuis. Langs de muur leidde een trapje naar het smalle bordes, een soort snorretje van steen waarmee het gebouw zich deftiger voordeed dan het was.

Hij voelde aan de bovenste trede, die loszat en vochtig was. De spijkers aan de muurkant waren weggeroest. Waarom het hout van deze trede sneller rotte dan de andere vier was hem een raadsel. Hij was van plan een nieuwe trap te metselen, van rode en zwarte baksteen. In zijn atelier stond een kuip met schelpen, waarmee hij mozaïeken wilde inleggen. Hij beklom het trapje en testte met zijn volle gewicht de rotte tree; het gekraak klonk als een vermaning.

Binnen hield hij zijn jas aan, zijn wandelschoenen vervuilde hij voor werklaarzen met stalen neuzen. Hij tikte tegen de schakelaar van de transistorradio, ontstak een grote pit en brak vier eieren in de koekenpan, hij gooide het koffiefilter van gisteravond weg en liet water in de kan lopen, vijf streepjes, drieënhalve lepel, bol. Daarna sneed hij dikke plakken van het brood dat op tafel stond uit te wasemen. Hij had het die ochtend uit de broodbakmachine geklopt, op de gaten van de kneedvleugels na was het gaaf. Vroeger bakte hij met de hand. De machine had hij van zijn zoon gekregen, je vulde hem de avond tevoren met meel en water en dankzij de timerfunctie was het brood om zes uur klaar. Gewekt worden door de geur van vers brood, dat maakte veel goed.

‘Met een oecumenische bijeenkomst in de Zweedse stad Lund wordt vandaag de herdenking van vijfhonderd jaar Reformatie ingeluid. Ook paus Franciscus zal hierbij aanwezig zijn,’ zei de radio.

Hij sneed de uitsmijter met de spatel doormidden en legde de ene helft op het brood. Hij zette het bord op een houten dien-

blaadje, luisterde met een hand aan de kan naar de laatste reutels van de koffie, spelend met de sleutelbos in zijn broekzak, schonk een mok vol en plaatste die naast het bord.

Op het bordes stond hij stil. Hij balanceerde het dienblad op één hand en haalde een pakje Camel uit zijn jaszak. Met zijn lippen trok hij er een sigaret uit. Terwijl hij inhaleerde keek hij in de verte, voorbij de spiegelpoort trok de mist op.

De afgelopen dagen had hij een object voltooid en in de beeldtuin geplaatst, het proces kostte hem telkens weer moeite, nog altijd, de juiste balans tussen willekeur en raffinement, daar ging het om, de chaotische vanzelfsprekendheid van een ruïne. Hij twijfelde nog. Ook over de titel – *Psyche*, een mooi woord, het betekende ‘vlinder’, had hij ergens gelezen. Vaak twijfelde hij zo lang dat hij de titel ten slotte maar liet zitten. Uiteindelijk was het leven naamloos. Hij zou er dadelijk een laatste blik op werpen, dan kon hij beginnen met iets nieuws.

Zo werkte hij altijd: zonder erbij na te denken begon hij iets te maken, in beweging gebracht door een voorwerp of een plek of een materiaal, zoals je aan een droom begon, hij liep vast, sjarde en wrikte, produceerde hopen afval, werd wanhopig en vond uiteindelijk een oplossing, of maakte er het beste van. Ploeteren en hopen. Stress en zelfhaat nam hij op de koop toe. Het was een beroerde werkwijze, maar een plan maken lukte hem gewoon niet. Zijn twijfel aan het resultaat was chronisch.

Wat zou zij ervan vinden? Ze kwam nog een keer langs, had ze gezegd. Of ze zou bellen voor een afspraak. Stel je voor, zijn werk in een galerie. Hij was verbaasd geweest, geïntimideerd. En trots, dat ook, natuurlijk.

Met de sigaret in zijn mondhoek en het dienblad voor zich uit stapte hij het bordes af. Hij liep hier dagelijks, zijn lichaam kende iedere centimeter van het terrein met de nauwkeurigheid van een theodoliet. Een schok voer door hem heen toen hij

door de rotte trede zakte. Hij probeerde zijn balans te hervinden, maar de voorwaartse impuls was sterker. Zijn been brak door het vermolmde hout, hij maakte een halve schroef en tui- melde voorover, het dienblad vloog door de lucht. Elke spier in zijn lijf zette zich schrap. Een vuurpijl ging af in zijn brein. Daarna werd alles zwart.

Zijn hoofd lag op de modderige klinkers, zijn lijf hing over de trap gedrapeerd, omhoog, tot het punt bij de bovenste trede waar zijn been in een vreemde hoek tussen de houtsplinters ver- dween. Hij begreep dat het gebroken was en met dat besef kwam de gewaarwording van pijn. Toen hij probeerde te verlig- gen om het beter te kunnen zien werd hij uitgewrongen door een vlammeende roes voor hij opnieuw bewusteloos raakte.

Toen hij weer bijkwam was hij ervaren. Hoe snel je leerde, als mens. Zolang hij zich niet verroerde was de pijn draaglijk.

Hij proefde bloed.

Hij hoorde, flauwtjes, muziek. De keukenradio.

Vlakbij stak het oor van de koffiemok in de grond.

De onder zijn bovenlijf gevouwen arm begon te slapen. De tinteling ging over in gevoelloosheid. Daarna kwam de kramp. Hij concentreerde zich op het oor van de mok, maar een stuip- trekking perste de lucht uit zijn longen. Als een losgelaten bal- lon pruttelde het bewustzijn uit hem weg.

Hij had een nieuwe fiets, Willem. Een Batavus.

Ze waren veertien, vijftien. De zon scheen, ze fietsten door de velden, om het hardst, naar het bos, ravotten, stiekeme dingen doen. De brandende zon. Het woesjen van de rubberbanden. Jong en vrij.

Nooit meer zo jong en vrij.

Zodra zijn ogen gewend waren zag hij de zon boven de stallen. Dat betekende dat het middag was, hij was uren buiten kennis geweest. Een zacht getik, geschraap. Hij draaide zijn oogballen uit hun kassen; op een armlengte van zijn kruin zat een kauw.

‘Ksst.’

De kauw reageerde niet.

Hij lag half op zijn rug. De stuiptrekking had hem doen kante-len. De bekleemde arm was vrij en hij kon zijn vingers bewegen. Voorzichtig bewoog hij ook de vingers van zijn andere hand, bal-de zijn vuist. De repercussie van de pijn bleef uit.

Hij dacht aan zijn zoon. Ze zagen elkaar zelden. Alfred woonde samen en had twee kinderen, een meisje en een jongen, zijn kleinkinderen, die hij ook zelden zag. Dat was het leven. Dat was zijn straf.

‘Een recordaantal Nederlanders viert vanavond Halloween, volgens marktonderzoeksbureau Motivaction. Het gebruik is in de laatste jaren overgewaaid uit de Verenigde Staten. Kinderen gaan verkleed langs de deuren en zingen liedjes in ruil voor snoep. Een nieuwe trend is dat ook volwassenen Halloween vieren, op zogenoemde Halloweenfeestjes,’ zei de radio.

Bert was sceptisch over Amerikaanse nieuwlicherij, maar de uitgeholde pompoengezichten met hun lichtgevende ogen en monden vond hij mooi. Misschien gingen zijn kleinkinderen ook wel de straat op, al was het echt iets voor Alfred om daar bezwaar tegen te hebben, wat dat betreft had hij hem consequent opgevoed. Tekla was vorige week jarig, acht, als hij goed had geteld, hij had een kaartje kunnen sturen, toen hij nog getrouwd was stuurden ze altijd kaartjes.

Hij had Alfred geleerd hoe je pleisters lostrekt, niet langzaam maar zonder aarzelen, met een ferme ruk. Zo moest hij zijn onderbeen uit het gat trekken. De gebroken tree omsloot zijn been als de kaken van een roofdier.

Hij telde af, haalde diep adem.

Drie.

Twee.

Alfred had ooit ook zijn been gebroken. Jaren geleden. Tijdens het skiën, met vrienden van de universiteit. Zijn zoon met een gebroken been, in het gips waarschijnlijk, op krukken. Hij kon zich niet herinneren dat hij hem had opgezocht in het ziekenhuis.

Met een oerkreet wierp hij zich omhoog. In zijn gebroken lijf zongen de spieren, zijn ellebogen groeven in het zand, hij koprolde de lucht in, graaide naar de leuning, iets om zich aan op te trekken, en een halve seconde leek hij daadwerkelijk los te komen van de grond om zijn beknelde ledemaat te bevrijden.

Een onzichtbare vuist beukte hem tegen de vlakke.

Het was de zomer van de nieuwe fiets, een glanzend zwarte Batavus met versnellingsen.

Het bos.

De bunker.

Willem steigerend in de zon.

De smaak van as, een askoekje.

Gulp open achter de kerk, zij aan zij.

De tempel.

Hij kwam bij met een sensatie van genot. Warmte streelde zijn buik. Het was lang geleden dat iemand hem had gestreeld. Hij dacht aan Willem, aan samen pissen tegen de kerk. Hij klampte zich vast aan het genot, maar het ontglipte hem en verloor zijn glans. Het werd koud. Hij klappertandde. Het prikte en jeukte. Zijn nek en schouders waren verkleumd. Door zijn oogharen zag hij de rode zon achter de populieren.

Toen pas rook hij de urinelucht.

'In de Chinese provincie Chongqing worden drieëndertig mijnwerkers vermist na een ondergrondse gasexplosie.'

Elke inspanning putte hem uit. Er was iets mis met zijn rug. Iemand moest hem redden.

De koele logica van dat inzicht was hallucinerend.

Hij kreeg nooit bezoek, daar had hij wel voor gezorgd. Het was zinloos en vals om nu spijt te ontwikkelen. De telefoon lag binnen. De dichtstbijzijnde burelen woonden kilometers verderop, ze knikten naar elkaar en daar bleef het bij. Gefietst werd er in dit jaargetijde weinig. Soms reed er een auto langs. Veel waren het er niet, een handvol per dag, en ze reden hard.

De vrouw. Van de galerie. Ze zou terugkomen, had ze gezegd.

De kunst zou hem redden. Als hij zich niet zo beroerd voelde had hij erom gegrijnsd. Ze zou komen. Of ze zou bellen voor een afspraak, hij wist het niet meer.

Als hij die tree had gerepareerd...

Het schemerde. Morgen begon november. Hij probeerde zich te herinneren of hij de buitenkraan had afgesloten.

Hij verstopte de fiets tussen de struiken.

Hij fietste naar het bos en verstopte de fiets tussen de struiken.

Hij moest zijn weggedoezeld, hij schrok wakker toen een boor de wortel van zijn kies raakte. Hij sidderde, het geluid was insectachtig en monsterlijk groot, zijn hele kaak trilde, en het duurde even voor hij besepte dat hij met zijn hoofd op de grond lag en klappertandde van de kou.

Het was het geluid van een naderende motor. Een auto. Dit was zijn kans. Hij wachtte tot de auto de bocht door was, stak zijn armen de lucht in en begon uit alle macht te brullen.

Hij verbeelde zich hoe zijn brul over het erf schoot, onder de spiegelboog door, dwars door het autoraampje en precies in het

oor van de bestuurder – of niet door het raampje maar rakelings over het autodak en verder over de velden waar hij vanochtend door de mist had gelopen en die nu schuilgingen in de schemering, recht op de kopvogel van een vlucht grijze ganzen af, die als door een visioen getroffen van koers zou veranderen en in duikvlucht naar de stad zou scheren om tegen het glas van het keukenraam te tikken, waarop Alfred, vlug van begrip, zou weten wat hem te doen stond.

‘Alle drieëndertig mijnwerkers die sinds maandag vastzaten onder de grond zijn dood aangetroffen. Dat melden Chinese staatsmedia,’ zei de radio.

Het luik verscheen.

De zaal ademde scherp in. Dus toch, hoorde je mensen denken. Hoofden draaiden in mijn richting, ze hadden geen belangstelling voor mij en mijn ideeën, ze wilden me alleen even met eigen ogen zien, gewoon om me gezien te hebben, zij waren de kijkersfile en ik het ongeluk. Iemand fluisterde dat het nep was, ‘in scène gezet’.

De korrelige handycamopname van het luik bleef staan als een dia, zonder voice-over – te lang, had ik betoogd toen ik Omars montage voor het eerst zag, maar terwijl de zaal tot bedaren kwam beseftte ik dat zijn timing in orde was en dat hij de impact goed had ingeschat.

‘Gewoon blijven kijken,’ bromde Omars bariton uit het surroundsysteem, ook al gebeurde er niets in het openingsshot, er gebeurde wel iets, wat er gebeurde was alleen niet in beeld.

De camera zoomde uit, Sofie en Omar verschenen, ze stonden over de handycam gebogen. Omar had haar het bandje laten zien op voorwaarde dat hij het moment mocht filmen; zelfs ik voelde me een voyeur.

Sofie zat verderop in de zaal naast Omar en zijn vrouw. Na afloop zou ze me aanspreken en inmiddels zijn we vriendinnen, maar tijdens de vertoning durfde ik nauwelijks haar kant op te kijken.

Sofie: ‘Ziet er creepy uit.’

Omar: ‘Moet je opletten.’

Sofie: ‘Daar loopt iemand.’

Omar: 'Herken je hem?'

Sofie: 'O mijn god.'

Omar: 'Je ziet hem ook aan het begin.'

Sofie: 'Hoe kom je hieraan?'

Omar zette de handycam uit, op hetzelfde moment dat Alfred de handycam uitzette (vlak voor de seksscène).

Sofie: 'Omar.'

Omar: 'Lag daar ergens.'

Sofie: 'Wat moeten we nu doen?'

Het scherm werd zwart,

het zwarte scherm werd wit,

het witte scherm werd een sneeuwvlakte. De camera volgde een kraai die neerstreek en veerde mee omhoog met de dagpauwoog die vlak voor de poten van de kraai opfladderde en in het tegenlicht van de zon verdween – een van mijn lievelings-shots van de hele film.

De onzichtbare komedie. Witte letters tegen een besneeuwde akker.

Eronder, in vervagend zwart: 'een filmessay van Omar N.'

De camera dwaalde door de beeldentuin. Sommige shots deden mijn adem stokken. Zo was het precies, zoals Omar het gefilmd had, de landerige eenzaamheid, het gedruppel van ijswater in de bolle spiegel van een overstromde regenton, de vreemde fluittonen, sirenenzang van de wind.

En ik dacht: wie zijn jullie? Wat doen jullie hier, in een oude fabriek aan de rand van de stad? Ik was omringd door sensatiezoekers en ramptoeristen. Ze waren zelf de ramp en hadden geen idee. Het documentairefestival had een aura van engagement en artistieke diepgang, het publiek bestond uit rafelige chic in zwierige japons en nepleren jasjes, met snorren en kuiven en tatoeages die boven vlinderdasjes uit krulden, op steile pumps en

hagelwitte sneakers. Ik had ze artisaanaal tapbier en roze proscoco zien drinken in de industriële foyer, terwijl ze deden alsof ze niet naar me keken.

Zelf spiekte ik stiekem in Sofies richting. Ze gaf geen krimp en staarde onbewogen naar het scherm. Ze had oxazepam genomen, vertelde ze me later, maar ze was zich hyperbewust van mijn aanwezigheid en hield me vanuit haar ooghoek in de gaten.

Later, toen we erom konden lachen. Aan het einde van de tranen. Man, hoe bevrijdend het was om te lachen.

Ik had wekenlang buikpijn gehad van de spanning en toch, nu ik eraan terugdenk voel ik me bijna behaaglijk in de schemering van het theater. Ik zie mezelf zitten, kijkend naar mezelf, door iedereen bekeken. Ik zie de vlinder die verdwijnt in het tegenlicht. Ik vraag me af of hij vroeg was voor de tijd van het jaar of juist laat, of nog te achterhalen is wanneer Omar hem precies gefilmd heeft en wat ik toen deed, op die dag en dat uur, maar wat zou het, er waren nog vlinders, vijf, zes jaar geleden, en ze zijn er nog steeds en we kunnen nog lachen.

Alfred leunde over de balustrade, het waterige zonlicht scheen roze door zijn oogleden. Hij spande en ontspande zijn armspieren en voelde zich sterk als een Fin in de sneeuw voor zijn sauna. Vanuit de warmgestookte slaapkamer dit koude balkon op stappen was een primair maar beschaafd genoeg. Zweet koelde af op zijn blote huid.

Iemand riep zijn naam. Beneden stond een meisje te zwaaien. Hij aarzelde tussen geveinsde doofheid en een snoekduik achter de balustrade, maar zwaaide toch maar terug. Het was Bo. Hij had zich al omgedraaid toen ze nog iets riep.

‘Is Tekla al beter?’

De naam van zijn dochter klonk misplaatst. Hij stak een duim op.

‘Kan ik vanmiddag bij Tekla spelen?’

‘Ik denk dat dat wel kan. Al heeft ze misschien pianoles.’

Het meisje, gekleed op de gure herfst, blikte nieuwsgierig naar boven. ‘Waarom heb je geen kleren aan?’

Met kippenvel op zijn armen riep Alfred, ‘Ik heb het warm.’

Het was donderdagochtend. Waarom zat dat kind niet gewoon op school? Hij trok de balkondeur achter zich dicht en luisterde naar het geluid van de wc die werd doorgetrokken. Van zijn sauna-zen was weinig meer over.

‘Met wie was je aan het praten?’

Lydia leek nog naakter dan net, ze rekte zich uit in de deuropening. Al het houtwerk in huis was crèmekleurig, het moest

rust en reinheid uitstralen, met een vleugje sprookjeskasteel, maar bij Alfred sloeg het nogal op zijn glazuur.

‘Een kennis.’

‘Ging het over Sofie?’

Alfred trok zijn sokken aan en nam zijn jeans van de stoel. ‘Nee,’ zei hij. Bo was Tekla’s hartsvriendin, net zoals hun moeders hartsvriendinnen waren.

‘Dat overhemd is van Eddie.’

Alfred keek omlaag.

Lydia knikte naar de stoel. ‘Jij had dat blauwe aan.’

Hij begon de knoopjes weer los te maken, terwijl hij zijn voeten in de puntschoenen onder de stoel wrong. Alles stond op zijn plek. De eerste keren had hij zijn kleren overal teruggevonden, op de gang en in de woonkamer, hij had zich rotgezocht naar een sok die aan de kruisboog boven de schouw bleek te hangen. Hij grinnikte om de herinnering.

‘Wat,’ zei Lydia.

‘Ik heb deze ook.’ Hij wreef zijn oksels droog met Eddies overhemd en gooide het terug op de stoel.

‘Lekker dan.’

Hij trok het blauwe overhemd aan en deed zijn kraag goed voor de spiegel. ‘Misschien moeten we een weekje overslaan.’

‘Overslaan?’

‘Even rustig aan.’

Het geluid dat Lydia maakte had iets weg van een blazende kat.

Hij forceerde een glimlach en draaide zich naar haar om. ‘Schatje, je weet toch, dat gezeik met die praktijkruimte, ik heb het hartstikke druk –’

‘Ga je het haar vertellen?’

Hij bukte om zijn veters te strikken, plotseling op zijn hoede. ‘Natuurlijk niet.’

‘Ik denk dat Eddie iets vermoedt.’

‘Welnee.’

‘Hij keek zo, ik weet niet, de laatste dagen.’

‘Dat komt door de regen.’

‘Eddie is niet zoals jij. Hij heeft niet van die nukken, hij is gelijkmatig.’

Alfred gespte zijn riem dicht en liep de kamer uit, de trap af, hij had geen zin te luisteren naar een opsomming van Eddies kwaliteiten.

Hij stelde zich een leven met Lydia voor als een glossy reclamefoto. Stralend witte jurkjes, glanzende gebitten en servies. Crèmekleurig geluk. Ze zouden zich na een dag al met elkaar vervelen.

Hij schudde een troebel schuldgevoel van zich af en gaf haar een kus.

‘Wat zit je dwars?’

Ze was achter hem aan gelopen en reikte hem bij de kapstok zijn colbert aan.

Hij acteerde verbazing: dwars?

‘Die kennis van net?’

Hij stak zijn armen in de mouwen en sloeg zijn donkerrode wollen sjaal om.

‘Ik ben laat.’

‘Wie heb je? Die oma met aambeien?’

‘Nee.’

‘Wie dan?’

Hij zweeg. Ze haatte het wanneer hij zich op zijn beroepsgeheim beriep, maar praten over andere cliënten was een no-go.

‘Wanneer zie ik je weer?’

Hij tuitte zijn lippen en klopte op zijn zakken, op zoek naar sigaretten, tot hij zich herinnerde dat hij gisteren gestopt was.

‘Maandag?’ drong ze aan.

‘Heb je sigaretten?’

Ze liep naar de keuken en kwam terug met een pakje Lucky Strike, dat ze hem toewierp alsof het een dartpijl was.

Hij plukte het pakje uit de lucht en knikte somber naar zichzelf, terwijl hij zijn kapsel controleerde in de spiegel.

‘Doe Eddie de groeten.’

Alfred liep snel, met driftige passen. Zodra hij zijn haast opmerkte bleef hij staan, peuterde het pakje open, stak een sigaret op en dwong zichzelf om langzamer te lopen.

‘Hypnotiseer me,’ fluisterde Lydia in zijn hoofd, ‘misbruik me, doe met me wat je wil.’

Hij zette zijn telefoon aan en keek hoe de gemiste oproepen binnen bliepten, vijf stuks, allemaal van Sofie.

‘Ik had een afspraak. Met... een makelaar. Ik was kijken naar een nieuwe ruimte. Tijdelijk, maar niet duur.’ Voor zich uit mompelend repeteerde hij zijn smoes. Hij rookte zijn sigaret op en koos haar nummer.

‘Alf, er is iets gebeurd.’

Midden op de stoep bleef hij staan. De kinderen, dacht hij. Tekla. Byron. Het was de toon van haar stem die hem deed bevriezen.

Het begon te miezeren. Alfred legde een knoop in zijn sjaal en stopte zijn handen diep in zijn zakken. In de goten lag de drab van de wolkbreuk van gisteren.

Hij ging een café binnen en veegde de spetters uit zijn haren. Er was niemand. Hij koos een tafeltje bij het raam.

Bij een man met een grijze paardenstaart en een grijze baard en een theedoek over zijn schouder bestelde hij koffie verkeerd. Toen hij zijn koffie ophad belde hij meneer Lutma om te zeggen dat hij vanmiddag iets later zou zijn, een minuut of tien, ‘vanwe-